

קול הדוד

פנינים יקרים מלוקטים מספר קול דודי עה"ת ומועדים מאת הרב"ג רבי דוד פראג'ר שליט"א
נשיא דהתאחדות קהילות ההרדים בעיר הבירה לונדון יב"ו

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כ"ג א').

ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו ויקם וגו' (כ"ד י').

וברש"י ד"ה מגמלי אדניו נכרין היו משאר גמלים שהיו יוצאין זמומין מפני הגזל וכו' ובד"ה וכל טוב אדניו בידו שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו בתם. ולכאורה צריך להבין אמאי דוקא כאן הדגיש הכתוב הא דגמליו של א"א היו נכרים משאר גמלים ובפרט שרש"י חזר ופירש כן לקמן פסוק ל"ב אצל ויפתח הגמלים שכותב וז"ל דהתיר זמם שלהם שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בשדות אחרים ע"ש ונראה דכאן הוצרך רש"י לומר דגמלי א"א לא רעו בשדות אחרים דאל"כ מנ"ל דשטר מתנה שנתן ליצחק שוה מאומה אולי לא היה לו לא"א שום שדה משלו ואף שהיו לו גמלים אפשר שהיו נזונים מן הגזל שהיו רועים בשדות אחרים ע"כ הקדים הפסוק דגמלי אדניו היו רועים רק בשדה שלו וממילא ודאי דהיו לו שדות כיון דהיו לו גמלים וממילא כשאמר אח"כ דשטר מתנה נתן לו על כל אשר לו הו' ראייה דהיה האי שטר שוה כסף.

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה וגו' (כ"ד י"ד).

ואח"כ פסוק י"ז וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמליאני נא מעט מים מכדך. למה שינה הלשון ממה שהכין לעצמו שיאמר לה הטי נא כדך וגו' שרק תטה הכד אבל למעשה אמר לה הגמליאני שתתן לו מים להדיא והנה רש"י מביא ד"ה וירץ העבד וכו' לפי שראה שעלו המים לקראתה וכו' ולפ"ז מובן דכיון דראה שאינה צריכה לטרוח כ"כ לשאוב המים ע"כ ביקש ממנה שתתן לו להדיא ורק מתחילה כשחשב שצריכה לשאוב כדרך כל אדם אז התכוון לומר לה רק הטי כדך.

**ותמהר ותער כדה אל השקת וגו' ושתאב לכל
גמליו והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח
וגו' ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש
נזם זהב וגו' על ידיה וגו' ויאמר בת מי את הגידי
נא לי היש בית אביך מקום לנו ללון ותאמר
אליו גם תבן וגו' גם מקום ללון (כ"ד כ').**

יש לתמוה שאליעזר היה משתאה ומסופק אם זו היא הראויה ליצחק ותיכף ומיד ויקח נזם וכו' ויש לומר דעיקר ספקו היה משום דחשב אולי רבקה עשתה החסד הגדול ליתן לו לשתות ולגמליו מפני שראתה אותו בא עם גמלים טעונין כל טוב ואולי כוונתה שודאי יתן לה גמול ותשלום עבור טרחתה וטובתה וע"כ בחן אותה ונתן לה נזם וצמידים

ורש"י כותב ד"ה שני חיי שרה וז"ל כולן שוין לטובה ע"ש וצריך להבין מה פירוש לטובה דהלא רוב שנותיה היתה עקרה וגם לוקחה לבית פרעה ולבית אבימלך שלא ברצונה ושפחתה הגר ובנה ציערו אותה וכו' ואם הכוונה כולן שוין בצדקות וכי צריכים ריבוי לזה ואולי יש לפרש ע"פ מה שכתב רש"י לעיל דבת ק' כבת כ' לחטא ובת כ' כבת ז' ליופי דמרבה עתה דכולן שוין לטובה היינו הטובה הנ"ל דגם בת ק' כבת כ' ובת ז' ליופי ועי"ל ע"פ מה שהובא על המגיד ממעשזריץ זי"ע שאחד מתלמידיו שאל אותו האין אפשר להבין הא דתנן בברכות נ"ד ע"א חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה ואמר לו המגיד שישאל את תלמידו הרבי ר' זושא והוא יסביר לו וכשבא אצלו אמר לו הרר"ז שאינו מבין למה הרבי שלח אליו דהוא אינו יודע דבר רע מעולם שכל חייו רק טובה ואע"פ שהוא היה חולה ועני מרוד וכן אשתו ובניו ואז הבין השואל דזו היא כוונת רבו וזו היא כוונת המשנה דמי שחי באמונה ובטחון גמור ויודע דכל מה שקורה לו בחייו וגם היסורין הכל מן השמים לטובת תיקון נשמתו אינו רואה אלא טובה וי"ל דזו היא גם כוונת רש"י במה שכתב לגבי שרה אמנו דכל שנותיה שוין לטובה

ואשביעך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ וגו' (כ"ד ג').

ואח"כ פסוק ז' ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי וגו' ושם לא הזכיר אלקי הארץ ורש"י מתרץ ד"ה ה' אלקי השמים אשר לקחני דכשלקחני מבית אבי היה רק אלקי השמים ועתה הרגלתי בפי הבריות וכו' ע"ש ואולי יש גם לומר דהא דהקפיד אברהם כ"כ שילך אליעזר דוקא לקחת אשה ליצחק מבני משפחתו ממקום מולדתו היה בזה ענין של אלקי השמים דוקא דהנה גם מה שלקח הקב"ה את אברהם מבית אביו היה בזה ענין גלוי בשמים לבד דאברהם נולד מתרח שהיה עובד ע"ז ואעפ"כ כתוב עליו במדרש [מובא בתוס' מנחות נ"ג: בשם ר"ת] בטרם אצרך בבטן ידעתין דהיינו דגם לפני שנולד היה כבר מיועד להיות צדיק אף דאביו היה רשע באותה שעה והיינו דבני משפחתו שם יש להם מדה מיוחדת מסוגלת להתהפך בקלות לצדקות [עי' כאן בכלי יקר] וזה גלוי לפני אלקי השמים דוקא וכמאז כן עתה וע"כ תלך לשם ואלקי השמים ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם כמפורש בסוף האי פסוק.

ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפלגשים וגו' נתן אברהם מתנות וגו' (כ"ה ה').

קשה דאם כל אשר לו נתן ליצחק האיך נתן מתנות לבני הפלגשים מניין היו לו מתנות ליתן להם דכבר נתן הכל ליצחק ולולי דברי רש"י היה מקום לפרש דהני מתנות היינו מתנות שקיבל אברהם אחרי שנתן כל שיש לו ליצחק אלו המתנות נתן לבני הפלגשים ומש"ה קרי להו מתנות היינו המתנות שעוד ניתנו לאברהם.

ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק (כ"ה ה').

וברש"י מתנת דייתיקי נתן לו שאמר לו הקב"ה לאברהם והיה ברכה הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה ואברהם מסר ליצחק ואח"כ פסוק י"א ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק וברש"י ד"ה ויהי אחרי בא"ד ד"א אע"פ שמסר הקב"ה את הברכות לאברהם נתיירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו אמר יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו ובא הקב"ה וברכו ע"ש ולכאורה סותר כאן מה שאמר לעיל דמתנת דייתיקי נתן לו ונראה דהא דנתן לו ברכת דייתיקי אין הפירוש שברכו אלא שנתן בידו הכח לברך שתהיה מתנה בידו מאת הקב"ה וזה דיוק לשון רש"י שם הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה ואברהם מסר ליצחק היינו הברכות האלו שיהיה בידו לברך את מי שירצה אבל בפסוק י"א המדובר על הברכה שנתברך הוא לעצמו ובזה נתיירא אברהם לברך את יצחק מפני שעשו יצא ממנו.

ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים ויגוע וימת וגו' (כ"ה י"ז).

לעיל כ"ג א' גבי שרה דכתיב ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה וגו' שני חיי שרה מדייק רש"י לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת ק' כבת כ' בלא חטא וכו' וכמ"כ אצל אברהם דכתיב כ"ה ז' ואלה ימי שני אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים גם שם מפרש רש"י בן ק' כבן ע' וכו' בלא חטא ולפ"ז יש לשאול האם גם כאן נדרוש בן ק' כבן ל' בלא חטא אצל ישמעאל דכתיב גם אצלו שנה בכל כלל וכלל ואולי י"ל דשאני אצל שרה ואברהם דאיכא בהם הדגשה מיוחדת של לשון חי בקרא דאצל שרה מתחיל ויהיו שני חיי שרה וגו' וחוזר ומסיים שני חיי שרה ואצל אברהם מדגיש אשר חי לומר דחיייהם היו חיים וע"כ נתן לשון שנה הנאמר אצל כל כלל וכלל לידרש עבורם משא"כ אצל ישמעאל דלא מצינו בו הדגשה של לשון חי דכתיב רק ואלה שני חיי ישמעאל וגו' ועוד אפשר דכיון דעשה תשובה כמו שפירש רש"י לעיל פסוק ט' אה"נ דניתן לדרוש גם אצלו בן ק' כבן ל' בלא חטא וכו'.

ושבו שאל אותה עוד אם יש מקום ללון דאז כבר ידע אם מדת חסדה אמיתית היא או לא דכבר קיבלה הגמול שלה ואם עוד רצונה לעשות חסד אח"כ הוי ראייה דהיא באמת ראויה ליצחק

ועי"ל דמתחילה ראה רק ותשאב לכל גמליו ששאבה רק פעם אחת עבור הגמלים אחרי שנתנה לו לשותות ואז היה משתאה אם היא ראויה ליצחק שאה"נ עשתה חסד אבל אולי אין זה מספיק עבור יצחק אבל כאשר כלו הגמלים לשותות שראה ששתו כל ספוקם ובע"כ שלצורך זה היא הוצרכה לרדת ולמלאות הכד כמה פעמים ששתית הגמל מרובה מאד אם ראויה רבקה לחדס גדול ועצום כ"כ בטרחה גדולה כזו שוב לא היו לו ספקות.

ויאמר אליהם אל-תאחרו אתי וה' הצליח דרכי שלחוני ואלכה וגו' (כ"ד נ"ו).

לכאורה צריך להבין האיך תלה רצונו שלא לאחרו במה שה' הצליח דרכו יתכן דהצליח ובכ"ז יכול לשהות קצת ונראה דכל הצלחתו באה בדרך מהירות דהיתה לו קפיצת הדרך בתחילה וכדמבואר לעיל וגם ראה שהנערה הראשונה שפגש היא הראויה ליצחק וא"כ הבין ע"י שכל הצלחתו באה בדרך מהירות דיש כאן כוונה שימחר ענין הנישואין וע"כ אמר אל תאחרו אתי שה' הצליח דרכי באופן מהר בדרך נס

ויסף אברהם ויקח אשה וגו' (כ"ה א').

עי' בבעה"ט שמפרש דהא דסמך פסוק זה להא דנאמר לעיל כ"ד ס"ז ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהביה וינחם יצחק אחרי אמו ה"ט דזהו שאמרו שתין תכלי מטייה לככא דקל חבריה שמע דאכיל ואיהו לא אכיל ע"ש היינו דנתקנא אברהם ביצחק שנשא אשה וע"כ גם הוא נשא אשה ואולי יש לבאר הענין ע"פ מה שרש"י מפרש לעיל ד"ה האהלה שרה וכו' דג' ענינים היו מצויין אצל שרה בחייה נר דלוק ברכה בעיסה וענן קשור ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו וי"ל דאברהם חשב שאחרי שמתה שרה לא יחזרו ענינים אלו לעולם אבל כשראה שבכח רבקה להחזיר חשב א"כ גם הוא יכול לישא אשה שבכחה להחזיר ענינים אלו ובזה הוא דנתקנא וע"כ גם בחר דוקא בהגר שכשנשא אותה בראשונה עוד בחיי שרה ונתעברה מיד מישמעאל חשבה שהיא חשובה יותר משרה וגם שרה נתקנית בה ונשתעבדה בה בקושי כדי שתברך וא"כ היה נראה לו לאברהם דאם רבקה יכולה להחזיר עניניה של שרה גם הגר תוכל.